

1. Боярська-Хоменко А. В. Розвиток питань освіти дорослих у педагогічній думці Австрії. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2019. Вип. 86. С. 18-21.
2. Главник К. Особливості навчання дорослих. Osvita.ua. URL : <https://osvita.ua/school/method/technol/597/> (назва з екрану)
3. Мельниченко О., Бурда Ю. Андрагогічні засади навчання дорослих. *Молодий вчений* 2021. Вип. 7 (95), С.16-18. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-7-95-5>
4. Ноулз М. Ш. Андрагогіка: принципи практичного навчання для дорослих. URL: <http://www.elitarium.ru/9>.
5. Georgios Giannoukos, Vasilios Niocour, Ioannis Stergiou1 & Sotiria Kallianta. *Andragogy: Prerequisites for Adult Educators* URL: <http://dx.doi.org/10.5430/wje.v6n4p53>

УДК:374.72

0000-0003-2452-0898

Радомський І. П.
radomski@ukr.net

ПРОБЛЕМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН
України

Розглянуто результати дослідження щодо потреб споживачів освітніх послуг у сфері неформальної освіти, його мотивів, можливостей та виокремлені ключові фактори, які впливають на прийняття рішення українців щодо залученості до неформального навчання. Окреслено нагальні проблеми у сфері неформальної освіти дорослого населення в Україні що ускладнюють розвиток освіти дорослих загалом, та неформальної освіти дорослих зокрема.

Ключові слова: *неформальна освіта дорослих, споживачі освітніх послуг у сфері неформальної освіти дорослих, проблеми у сфері неформальної освіти дорослого населення в Україні*

The results of the research on the needs of consumers of educational services in the field of non-formal education, their motives and opportunities are considered, and the key factors that influence the decision-making of Ukrainians regarding involvement in non-formal education are highlighted. Urgent problems in the field of non-formal education of the adult population in Ukraine that complicate the development of adult education in general and non-formal adult education in particular are outlined.

Keywords: *informal education of adults, consumers of educational services in the field of informal education of adults, problems in the field of informal education of the adult population in Ukraine*

Вступ. Сьогодні неформальна освіта дорослих розглядається як рівноцінна складова системи освіти дорослих, як соціокультурний компонент, який відображає потребу дорослих людей в одержанні різноманітних освітніх послуг. Саме тому сьогодні важливим завданням є виокремлення проблемних питань які необхідно вирішити для подальшого розвитку неформальної освіти дорослих в Україні.

Проблематику неформальної освіти як складової безперервної освіти висвітлено у наукових працях К. Куллена, М. Ноулза, П. Девіса, Д. Філда, П. Фордхема, П. Ходкінсона та інших дослідників. Особливості неформальної освіти розглядали у своїх працях також українські дослідники: О. Аніщенко, Н. Авшенюк, С. Бабушко, О. Баніт, О. Василенко, О. Волярська, І. Литовченко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, С. Прийма, О. Пехота, О. Самодумська, Т. Скорик, Т. Сорочан та інші.

Метою дослідження є розгляд та виокремлення нагальних проблем у сфері неформальної освіти дорослого населення в Україні вирішення яких допоможе інтенсифікувати розвиток неформальної освіти, яка відповідатиме сучасним освітнім потребам завдяки широкому впровадженню освітніх інновацій.

Результати. У 2018-2019 роках за підтримки Державного університету телекомунікацій та ГО Міжнародний центр неформальної освіти було проведено пілотне дослідження «Тенденції розвитку неформальної освіти в Україні» (керівник дослідження Москаленко Л.М.). Метою зазначеного дослідження було здійснити комплексний аналіз потреб споживачів освітніх послуг у сфері неформальної освіти, їх мотивів, можливостей. [4, с. 15].

За результатами проведеного дослідження автори зробили головний висновок – неформальна освіта стає вагомою складовою освіти країни. Так, 55,1% респондентів зазначили, що вже долучались до неформальної освіти; 38,4% респондентів з тих, які не мали такого досвіду, відповіли, що мають в планах найближчим часом долучитися до навчання. Респонденти у своїй більшості (31,8%) навчаються задля професійного зростання, що демонструє високий потенціал неформальної освіти як джерела зміни положення населення на ринку праці, що є актуальним для всіх вікових груп. Попри те, що для більшості українців (43,4%) привабливими є короткотривалі курси (оптимальний від 2 до 6 годин), вони готові збільшити свою інтенсивність, навчатися 2- 4 рази впродовж одного року (48,7%) [4, с. 18].

Дослідниками виокремлено п'ять ключових факторів, які впливають на прийняття рішення українців що до залученості до неформального навчання. Серед них: *час* (тривалість та інтенсивність навчання), *гроші* (готовність сплачувати за навчання), *можливість мобільності*, *рівень інформованості* щодо освітніх програм та організацій що надають освітні послуги в сфері неформальної освіти та *наявність доступу до Інтернету* [4, с. 18].

Для провайдерів освітніх послуг найбільш привабливою аудиторією, готовою платити за навчання, висуваючи мінімальні вимоги до місця розташування, залишається соціально-демографічна група – молодь у віці 16-25 роках. Саме ця категорія має найбільший (90,0%) показник доступу до мережі Інтернету та мінімальну зацікавленість в аудиторних заняттях [4, с. 18].

Однак слід звернути увагу на ряд факторів, що ускладнюють розвиток неформальної освіти дорослих в Україні. Серед них Л. Лук'янова виділяє:

По-перше, неформальна освіта як визнаний компонент безперервної освіти є достатньо новим для української педагогічної думки як у контексті власне змісту категорії, так і у напрямі методології та практики організації. Це детерміновано дією низки чинників, що ускладнюють вживання категорії «неформальна освіта» в українських дослідженнях. Досвід організації неформальної освіти є несистемним, що не дозволяє визначити його закономірності, виявити тенденції.

По-друге, в Україні відсутня державна, зокрема й законодавчо-нормативна підтримка таких нових освітніх форм, як неформальна та інформальна освіта і навчання, а також механізми їх оцінювання за межами формальної освіти; бізнес освіта; навчання для особистісного розвитку.

По-третє, в Україні відсутні чітко сформовані цілі, рівні, ресурси освіти впродовж життя загалом, та неформальної освіти зокрема, його бюджетна підтримка і податкові пільги для осіб які навчаються.

По-четверте, попри позитивні зрушення, що відбуваються в законодавчому полі, збільшення досліджень в галузі неформальної освіти, існує сукупність проблем, зокрема щодо провайдерів освітніх послуг, пов'язаних із відсутністю інформації, яка б формувала чітке розуміння щодо освітніх потреб цільових груп, визначенню бар'єрів, які стоять на заваді долучення до освітнього процесу [3, с. 123].

Серед нагальних проблем у сфері неформальної освіти дорослого населення в Україні, зумовлених змінами (соціально-політичного, фінансово-економічного, структурного, комунікаційного характеру), спричиненими активною фазою російсько-української війни О. Аніщенко виокремлює: розв'язання проблем, пов'язаних із недосконалістю нормативно-правового, організаційно-педагогічного, інформаційно-аналітичного забезпечення неформальної освіти дорослих; несистемністю її розвитку й слабкістю мережевої взаємодії освітніх закладів та організацій; труднощами ресурсного забезпечення (кадрами – «дефіцит» андрагогів через несформованість системи професійної підготовки педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих, відтік кадрів через міграційні процеси; фінансами (проблематичність багатоканальності фінансування, відсутність бюджетного фінансування), матеріально-технічними засобами); відсутністю статистичної звітності у цій сфері тощо. На думку дослідниці, потребує розв'язання проблема слабого усвідомлення на державному, регіональному та індивідуальному рівнях ролі неформальної освіти дорослих у відновленні України у повоєнний період, у розвитку громадянського суспільства в Україні й розвитку культури навчання впродовж життя громадян. Недооцінюється роль і значення Центрів освіти дорослих як провайдерів освітніх послуг, що сприяють розвитку людського капіталу, соціально-економічному розвитку громад [2, с. 27].

Своєю чергою, науковці Національного інституту стратегічних досліджень зазначають, що однією з найбільш істотних проблем становлення системи неперервної освіти є подолання стереотипу ставлення до неформальної освіти як

до маловажливої і несуттєвої. Нерозуміння специфіки неформальної освіти та її соціального потенціалу (порівняно з традиційною шкільною або вищою освітою) породжується недостатньою увагою до вивчення проблем освіти дорослих [1].

Отже, одним з пріоритетних напрямків державної політики в освітній сфері сьогодні є розгортання наукових розвідок, що спрямовані на дослідження неформальної освіти та інших форм освітньої діяльності дорослих. Це дозволить виявити специфіку пізнавальної й навчальної діяльності різного контингенту дорослих, мотиваційні особливості і механізми самоорганізації цієї діяльності та шляхи подолання факторів, що ускладнюють розвиток освіти дорослих загалом, та неформальної освіти дорослих зокрема.

Список бібліографічних посилань

1. Аналітична записка. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/252/>
2. Аніщенко О.В. Неформальна освіта дорослих в умовах російсько-української війни: стан, проблеми і перспективи розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. Вип. 1 (21). С. 18–34.
3. Лук'янова, Л. Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі: монографія / Лариса Лук'янова; Ін-т пед. Освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. Київ: Юрка Любченка, 2020. 340 с.
4. Москаленко Л. М. Неформальна освіта в Україні, вимір можливостей (за результатами соціологічного дослідження). *Вісник Львівського університету*. Серія соціологічна. 2019. Випуск 13. С. 14–19.

УДК 378

ORCID 0000-0001-9987-8021

Ялліна В.Л.

e-mail: vika.psychology@gmail.com

Басанець О.А.

БУЛІНГ ТА КІБЕРБУЛІНГ ЯК ЯВИЩЕ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Актуальність дослідження зумовлена поширенням проблеми булінгу та кібербулінгу, явища надзвичайно небезпечні, що негативно впливають на розвиток та самореалізацію особистості у закладах освіти та часто набуває серйозні негативні наслідки. Проблема булінгу може набувати обсягів не тільки у дитячому, але й дорослому середовищі, якій необхідно протидіяти. У даній роботі здійснено теоретичний аналіз явища булінгу, описано основні форми булінгу, чинники, що сприяють виникненню насильницької поведінки, розкрито індивідуальні характеристики, що притаманні жертвам булінгу, визначені причини та передумови виникнення поширення цього явища. Розглянуто